

ستایش آرتور کریستن از رضا شاه

مسئود لادخدایی

آرتور کریستن سن سه بار به ایران سفر کرد. بار نخست در ۱۹۱۴، در آغاز جنگ جهانی اول، بار دوم در ۱۹۲۹، در زمان رضا شاه و بار سوم در ۱۹۳۴ برای شرکت در کنفرانس هزاره‌ی فردوسی به ایران.

او بار نخست نزدیک به پنج ماه در تهران، و سه هفته در سمنان اقامت داشت. میتوان گفت که آرتور کریستن سن بار نخست با دیدی رمانتیک و برای تحقق بخشیدن به رؤیاهای کودکی و جوانی‌اش از شرق افسانه‌های راهی ایران شد.

رضاشاه بر سرگور کریم خان زند او در سفر نخستش به ایران ۳۹ سال داشت و در پی کشف‌های زبان‌شناسانه، و پیش از هر چیز در پی پژوهش در گویش سمنانی بود. هدف زبان‌شناسان غربی در آن سالها این بود که با شناخت زبان‌های ایرانی به ریشه‌ی زبان‌های اروپایی برسند و جست‌وجو در گویش‌های ایران هم به منظور پیدا کردن حلقه‌های گمشده‌ی همین زنجیره بود.

آرتور کریستن سن نخستین پروفیسور زبان‌شناسی ایران در دانشگاه کپنهاگ بود و در سال ۱۹۰۳ پایان‌نامه‌ی دکترایش را در باره‌ی عمر خیام و رباعی‌هایش منتشر کرد که خود نقطه‌ی عطفی شد در شناخت خیام و رباعی‌های او.

آرتور کریستن سن به هنگام سفر دومش به ایران دیگر آن جوانی نبود که به دنبال رؤیاهایش به سوی سرزمین‌های دور گشیده می‌شد. او اکنون یک پروفیسور ایران‌شناس بود با پشتوانه‌ای هم‌چون کتاب تاریخ ساسانیان که آن‌را به زبان فرانسه نوشته و اینک به چاپ دوم رسیده بود. او حالا دیگر در میان خاورشناسان جهان جایگاه ارزشمندی یافته بود.

او بنا به نوشته‌های خودش برای بررسی لجه‌های ایران و نیز دیدن

دگرگونی‌هایی که پس از به پادشاهی رسیدن رضا خان روی داده راهی این سفر دوم شده بود. در این هنگام (۱۹۲۹ میلادی برابر با ۱۳۰۸ خورشیدی) او دیگر خودش را ایران‌شناس می‌دانست و نه شرق‌شناس و از داشتن دیدی رمانتیک نسبت به شرق به دیدی پراگماتیستی رسیده بود. اما این تنها او نبود که تغییر کرده بود. اینک جنگ جهانی اول پایان پذیرفته و انگلیسی‌ها که از سال ۱۹۱۸ با توافق شوروی ایران را به اشغال نظامی خود درآورده بودند، پس از سه سال و نیم از آن بیرون رفته و قحطی بزرگی که در زمان اشغال آنان ایران را پیش از پیش زار و نزار کرده بود، به پایان رسیده بود.

در این هنگام نزدیک به پنج سال از فرمانروایی رضا شاه می‌گذشت و او در راه کاستن نفوذ روحانیان و دیگر نیروهای مذهبی، و کاستن شورش‌های طایفه‌ای و نفوذ خان‌ها کارهای مهم و بزرگی انجام داده بود. این کارها چنان آرتور کریستن سن را تحت تأثیر خود قرار داد که در کتابش پارس قدیم و جدید [۱] از آنها با عنوان تولد دوباره‌ی ملت پارس یاد کرد. در چند کار از آرتور کریستن سن که در فاصله‌ی سال‌های ۱۹۱۲ تا ۱۹۲۹ نوشته شده [۲]، می‌توان بدینی ژرف‌اوار نسبت به اکثریت انتخاباتی پارلمانی دید و به راز

ستایش آرتور

ککش او نسبت به برخی از دیکتاتوری‌ها پی برد. او در سال ۱۹۳۷ در کتاب طرح‌های فرهنگی ایران که به دانمارکی نوشته شده، می‌نویسد: «رضاشاه که اکنون ۵۹ ساله است، جایگاه ارزشمندی را در کنار بزرگترین شاهان باستانی ایران هم‌چون کورش بزرگ، داریوش بزرگ، اردشیر بابکان، خسرو معروف به نوشیروان مردی که روان

جاوید دارد برای خود تثبیت کرده است.» [۳] ص ۳۸ او در همین کتاب در ص ۱۰ پس از ترسیم یک ایران ویران و در حال از هم پاشیده شدن می‌نویسد: «بدون بزرگ‌نمایی، می‌توان دید که در سراسر ایران تنها یک مرد بود که می‌توانست کشور را از مایوسانه‌ترین وضعیت ممکن که داشت، نجات دهد. این بار بخت یار ایران بود. تنها یک مرد، با چنان استعداد و آرماتی که داشت، قدرت را گرفت.

نباید ناگفته بماند که او این جمله‌ها را پس از بر شمردن کارهایی که رضاشاه انجام داده می‌نویسد. اکنون من این کارها را از کتاب نام‌برده، فهرست‌وار، در زیر می‌آورم:

ایجاد یک ارتش خوب و مطمئن با آموزش مدرن، و یک پلیس و ژاندارمری که کارآیی داشته باشد. از میان برداشتن کاپیتولاسیون. بازپرداخت همه‌ی وام‌های ایران. ایران در ۱۹۱۳ [۱۳۲۴] سی و دو و نیم میلیون روبل به روسیه، و سه میلیون و دویست و پنجاه هزار پوند به انگلیس بدهکار بود که برای بازپرداخت آن باید به ترتیب تمامی درآمد گمرکی مرزهای شمالی و جنوبی را صرف آن میکرد.

ایجاد بانک ملی در ۱۹۲۶ [۱۳۱۵] با سرمایه‌ی بیست میلیون ریال و پس گرفتن امتیاز چاپ اسکناس از بانک شاهی انگلیس که به مدت شصت سال حق امتیاز انحصاری آن‌را داشت. او می‌افزاید که بانک ملی ۳۸ شعبه در سراسر ایران داشته که با پشتوانه قرار دادن ذخیره‌ی طلای کشور سرمایه‌ی کل آن به ۳۰۰ میلیون ریال افزایش یافته بود.

در کشور ایران که بزرگی آن به تنهایی برابر است با مجموع پهنه‌ی کشورهای آلمان، فرانسه، ایتالیا، اتریش، مجارستان و چکسلواکی، و شهرهای آن در اطراف چند کویر قرار دارند، در درجه‌ی نخست این اتوموبیل است که باید جای‌گزین

کاروان‌ها شود. او با اشاره به سفر اولش به ایران می‌نویسد که در آن هنگام به ندرت اتوموبیلی دیده می‌شد و هنوز ترافیک و ترانسپورت با کاروان انجام می‌پذیرفت و می‌افزاید که راه بندر اتزلی تا تهران توسط یک شرکت روسی درست شده بود که بابت آن خراج زیادی از مسافران می‌گرفتند و یک راه دیگر، راه طبیعی بود که در درازنای هزاران سال از گذر انسان‌ها و حیوان‌ها درست شده بود. او می‌نویسد اکنون نزدیک به بیست هزار کیلومتر راه اتوموبیل‌رو در ایران هست که نزدیک به بیست هزار اتوموبیل در آن رفت و آمد می‌کنند.

ایجاد راه آهن.

پیدایش نخستین شرکت مسافرتی با نام ایرن تور. ایران یکی از کم‌باران‌ترین سرزمین‌های جهان است، با این‌وجود رضا شاه با انرژی فراوان کشاورزی را رونق داده و اینک نه تنها گندم و جو کاشته می‌شود، بلکه با کودپاشی و استفاده‌ی از تراکتور و روش‌های مدرن کشاورزی در بعضی از جاها، در جنوب به کشت نیشکر و در شمال برنج، توتون و چای پرداخته و در گیلان و مازندران گرم‌ابریش پرورش می‌دهند. مبارزه با ملخ در خوزستان و مبارزه با مالاریا از راه خشکاندن مرداب‌ها هم در دستور کار هستند.

مبارزه با خان‌ها و اسکان دادن عشایر. گشایش نزدیک به پنجاه کارخانه، از جمله هشت کارخانه‌ی قند. افزایش تولید نفت از ۴۳۷۷۳ تن در سال‌های ۱۹۱۱ به هفت میلیون تن در حال حاضر. تولید شراب که اکنون صحبت بر سر صادر کردن آن است.

ایجاد شرکت‌های سهامی. در سال ۱۹۳۷ در تهران ۳۶۵ شرکت سهامی با کل سرمایه‌ی ۵۷۶ میلیون ریال تأسیس شد.

ساختن سیلوه‌های بزرگ در تهران و دیگر شهرهای بزرگ برای نگهداری

<p>غله.</p> <p>ایجاد نمایشگاه های تولیدهای ملی در شهرهای گوناگون.</p> <p>ایجاد مرکزهای اجتماعی و بهداشتی، و بیمارستان در شهرستان ها.</p> <p>واکسیناسیون آبله.</p> <p>محدود کردن کار کودکان، به ویژه در کارگاه های قالی بافی.</p>	<p>بیمه‌ی حوادث برای کارگران صنعتی.</p> <p>کمک های دولتی برای کم درآمدها یابی درآمدها.</p> <p>ایجاد موزه در شهرهای بزرگ.</p> <p>در ۱۹۲۲-۲۳ در سراسر کشور ۶۱۲ مدرسه بود که در سال های ۱۹۳۴-۳۵ به ۵۳۳۹ مدرسه افزایش یافت.</p> <p>۲۲ کودکستان نیز ایجاد می شود.</p> <p>اجباری شدن آموزش ابتدایی برای</p>	<p>کودکان ۷ تا ۱۳ سال.</p> <p>ایجاد دبیرستان هایی به پیروی از سیستم آموزشی فرانسه با آزمایشگاه، کتابخانه، کلوب های ادبی و ورزشی.</p> <p>ایجاد دانشگاه تهران.</p> <p>دادن ۱۰۰ بورسیه به دانشجویان برای تحصیل در کشورهای اروپایی و آمریکایی.</p>	<p>ایجاد مدرسه ی هنر در تهران.</p> <p>افزایش بودجه ی وزارت آموزش در ده سال گذشته از هفت و نیم به پنجاه و هشت میلیون ریال.</p> <p>ایجاد ۷۶۸ کلاس شبانه برای بزرگسالان.</p> <p>تعیین ۱۵ سالگی به عنوان کمترین حدسن ازدواج برای دختران.</p> <p>ایجاد انجمن زنان در ۱۹۳۵- کشف</p>
--	---	--	---

<p>حجاب و تغییر لباس مردان و سر کار رفتن زنان.</p>	<p>و ظاهر شدن یک شاه همراه با خانم های دربار در جلوی مردم که</p>	<p>برای نخستین بار در تاریخ ایران</p>	<p>صورت می گرفت.</p>
--	--	---------------------------------------	----------------------